

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ותשע

בחוקתי (תש"ל) הפטרה: גליון פרשת בהר לא
ירמיהו ט"ז י"ט-כ"א, נכתב בגלל היותי באבל.
י"ז א-י"ד. ג.ל.

א. מה הקשר בין הפטרה זו לבין פרשתנו?

ב. ג. הררי בשדה חילך כל אוצרותיך לבז אתן במחיר בחטאת בכל גבולך.

רד"ק ד"ה הררי בשדה:

לפי שהיו עובדים על ההרים קרא ישראל "הררי", אמר דרך קריאה "הררי" ומלת "בשדה" אע"פ שהטעם עומד בה, פרושה שהיא דבוקה עם "חילך".

אמר: אתה הררי חילך וכל אוצרותיך לבז אתן, כלומר: שיוציאו השוללים הבזה בשדה לחלוק שם השלל.

ד"ה חילך מסונן.

ד"ה כל אוצרותיך: חסר ויו' השמוש, כמו (חבוק ג' י"א) "שמש ירח", (ספוט א' ב'). "ראובן שמעון" והדומים להם.

ד"ה במותיך בחטאת: כמו הפוך, כאלו אמר "בחטאת במותיך" שהם בכל גבולך. כלומר: למה יהיה כל חילך וכל אוצרותיך לבז בעבור חטאת במותיך? וכטוהו רבים חיבות שהן הפוכות בטעמם, כמו (יחז' ל"ט י"א) "מקום שט קבר" שמעטו "מקום קבר שט". וכן (עמוס ה' ט"ז) "ומספד אל יודעי נהי" כמו "ויודעי נהי אל מספד" והדומים להם.

שד"ל ד"ה הררי בשדה

אחר שהזכיר מזבחותיהם ואשריהם על הגבעות הגבוהות, קרא דרך לעג לכל אנשי יהודה בכנוי "הררי בשדה" - יושב בהר ובשדה רחוק מן הישוב.

ד"ה במותיך בחטאת בכל גבולך.

במותיך אתן לבז. מפני החטאת אשר בכל גבולך.

א 1. לפי איזו מן המדות שהתורה נדרשת בהן פרש את פסוקנו רד"ק ולפי איזו מן המדות שד"ל?

א 2. העתק את פסוקנו בסמני פסוק לפי כל אחד מסני הפרושים!

ג. ז': ברוך הגבר

אשר יבטח בה'

והיה ה' מבטחו.

רד"ק ד"ה והיה ה' מבטחו.

אם יבטח בו הוא יהיה מבטחו ולא יירא מכל רע.

מלבי"ם ד"ה מבטחו:

הפ"ם הנוסף על הטם מציין הדבר והמקום שבו סבת הבטחון, כמו מעון, מקדש, משכן וכדומה.

ד"ה ברוך הגבר אשר לא לבד יבטח בה' כי גם "והיה ה' מבטחו", כי הבטח בה' שיוצילנו ע"י אמצעים טבעיים, הגם סיבטח בה' בכל זאת המבטח שלו - היינו הדבר שעל ידו יושג בטחון - אינו ה', רק האמצעים הטבעיים, שמקוה שעל ידם יושעוהו ה'. והגם שאיננו "ארור", אחר שבטח בה', אינו "ברוך" גם כן; רק אם יבטח בה' שיושעוהו בלא שום אמצעי כלל, - עד שה' הוא (=עצמו) המבטח שלו, והיה זה דומה כעץ השתול על מים ושולח ערשיו על יובל.

(1) מה הקשי שרצו שניהם ליישב?

(גליון בחוקותי)

- 2) מה החבול ביניהם בחפיסתם את המבנה התחבירי של פסוקנו?
 3) א' הטבר את הרעיון המובע בדברי המלבי"ם?
 4) א' אם נקבל את פרושו של המלבי"ם, האיד יש להבין את פסוק ה' כחקבלה בגודית לפסוקנו?

ד. השנה

ירמיהו י"ז ח'

תהלים פרק א' ג'

והיה כעץ שתול על פלגי מים

והיה כעץ שתול על מים
 ועל יובל ישלח שרשיו
 ולא יראה כי יבוא חם
 והיה עלהו רענן...
 ולא ימיט מעטות פרי

אשר פריו יתן בעתו
 ועלהו לא יבול

מאיר וייט: מקרא כדמותו (כ' 33)

כשסדמה בעל המדבור את הצדיק לעץ הנותן פירות, איד כונתו איפוא
 לגורלו של העץ, כלומר לגבולו של הצדיק אלא למליו תפקידו, שהוא נותן
 את פריו בעתו, ואלו ירמיהו מדבר בטכרן של הברוט בה'...

הדמיו של העץ במדבור אינו בא, אם כן, לתאר את גורל הצדיק, את גמולו
 אלא את מותו. אין הוא סמל למה שיפול בחלקו אלא לעצמותו. וכן
 יתפרשו גם ההבדלים בניסוח דמיו העץ בתהלים ובירמיהו.

אא נסה להסביר אחדים מן ההבדלים על פי המגמה השונה שבין דברי
 ירמיהו ובין מדבור א' בתהלים.

ה. י"א קורא דגר ולא ילד
 עושה עושר ולא במשפט
 בחצי ימיו יעזבנו
 ובאחריתו יהיה נבל -

ד"ה קורא דגר

לפי שאמר "לחת לאיש כדרכיו", אמר: אל תתמה על הרשע שהוא מצליח בנכסים,
 איד לא יתן לו הא-ל כדרכיו? כי תדע כי הרשע שאין עשרו במשפט לא יעמו לו
 אלא יצא מידו בחצי ימיו.

והמשילו לקורא - והוא עוף שקורין בלעז פרני"ז, והוא רובץ על ביצי עוף
 אחר וטחמט אותם, והביצים ההם לכשיבקעו ויצאו האפרוחים, לא יהיו כמו
 בניו שילכו אחריו, אלא יעזבוהו ולא יכירוהו, אלא ילכו אחרי מי שהיא
 להם אם, גם כן הרשע שעשה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו...

ויהיה נבל באחריתו כלומר גופל מת מרם זמנו...

ר' יוסף כספי: אדני כסף:

ד"ה "קורא דגר" - זה גזרה אחת. נושא "קרא" והוא הפרדיץ*, ונושא
 "דגר" כסעס (ישעיה ל"ד ט"ו) "שמה קננה קפור ותמלט ובקעה ודגרה". וענין
 זה העוף שהוא לפעמים טחמט הביצים ואחר הוא הולך ומניחם לאבור. וכן
 ענין "עושה עושר ולא במשפט".

וטעם זה כאלו אמר "קורא", ורבינו כן בספר משלי כמו (משלי י"א כ"ב)
 "נזם זהב רב", כי הוא הוא והדומה אחדים בענין. כמו שאמרנו פעמים רבות.

ד"ה בחצי - לאר דוקא.

1. איד מחקש פסוקנו לקודמים לו?
2. מה החבול בין שני הפרשנים בתפישת משל הקורא?
3. מה החבול ביניהם בתפישת דתחבירית של פסוקנו?
4. א' למה לא פרש ד"ה את דלה "נבל" כאן במשמעותה הרגילה, (כמו שמזאל א' כ"ה) "נבל כי כשמו כן הוא, נבל שמו נבלה עמו" או (תהלים י"ד) "אמר נבל ב"ו אין אלוקים"?
5. חסבר את שלשת המקומות המסומנים בדברי אבן כספי.
6. מה הדמיון בין פסוקנו לבין משלי י"א כ"ב, לאיזה צורך מביא כספי את הפסוק ממשלי?
7. לאיזו מטתי התפישות הג"ל קרובה דעתו של אחרליך: "מקרא כפשוטו"?

בחצי ימיו יעזבנו: עושה העושר ולא במשפט יעזב את עשרו בחצי ימיו, כי ימות בחטאו, ולא ימות עו שיודע לכל, כי נבל הוא.

8. איזו מטתי התפישות של פסוקנו בראית לך מתאימה יותר לפשוטו של מקרא?